

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

CORRUPTION IN UKRAINE: REALITIES OF ADVANTAGES AND WAYS TO SOLVING

Сімакова С.І.,

*доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету*

Мельник О.Г.,

*старший викладач кафедри теоретико-правових
та суспільно-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету*

У статті проаналізовано стан корупції та її статистичні показники. Визначено основні причини й умови виникнення корупції, уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Проаналізовано думки науковців щодо існування бізнес-корупції та побутової корупції, запропоновано шляхи подолання корупції в Україні.

Ключові слова: корупція, корумповані відносини, боротьба з корупцією, статистичні показники корупції, суб'єкти у сфері протидії корупції.

В статье проанализированы состояние коррупции и ее статистические показатели. Определены основные причины и условия возникновения коррупции, уполномоченных субъектов в сфере противодействия коррупции. Проанализированы мнения ученых о существовании бизнес-коррупции и бытовой коррупции, а также предложены пути преодоления коррупции в Украине.

Ключевые слова: коррупция, коррумпированные отношения, борьба с коррупцией, статистические показатели коррупции, субъекты в сфере противодействия коррупции.

The article analyzes the state of corruption, determines the statistical indicators of corruption. The main reasons and conditions for the emergence of corruption, authorized actors in the field of combating corruption are determined. The opinions of scholars concerning the existence of business corruption and domestic corruption are analyzed, and ways of overcoming corruption in Ukraine are proposed.

Key words: corruption, corrupt relations, fight against corruption, statistical indicators of corruption, actors in the field of combating corruption.

Постановка проблеми. Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Деякі дослідники вважають, що корупція стала основною політичною проблемою нашої держави. І це дійсно так, тому що вона є чинником, який реально загрожує національній безпеці та конституційному ладу України. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корумповані відносини дедалі більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, із аномалії поступово перетворюються на норму поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з корупцією, привертало увагу науковців Л.І. Аркуші, В.М. Вересова, А.С. Жалинського, В.С. Журавського, М.Ю. Бездольного, П.Т. Геги, Ю.Я. Касараби, М.І. Камлика, Р.П. Мар [1, с. 25].

Мета дослідження. Дослідити поняття корупції в Україні, проаналізувавши статистичні показники цього негативного явища, запропонувати шляхи запобігання та протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб детально дослідити питання корупції в Україні, необхідно звернутися до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», де зазначено, що корупція – це використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки / пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка / пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей [2].

Для подолання такого негативного явища в Україні діють уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, ними є: органи прокуратури; органи Національної поліції; Національне антикорупційне бюро України; національ-

не агентство з питань запобігання корупції. Вищевказані органи ведуть активну роботу, спрямовану на подолання та зменшення корупції в державі [2]. Проте у світовому Індексі сприйняття корупції за 2017 р. Україна посіла 130 місце серед 180 країн світу, про це йдеться у щорічному рейтингу, оприлюдненому міжнародною організацією Transparency International. Такий показник є досить високим порівняно з іншими країнами світу [3]. 86% опитаних українців вважають боротьбу з корупцією провальною. Представники міжнародної організації говорять про те, що однією з причин розвитку корупції в Україні є корупційна безкарність. Можливо, це дійсно так, адже притягнути винну особу за вчинення корупційного правопорушення не так вже й легко, тут є відповідна специфіка доведеності вини у вчиненому кримінальному правопорушенні, правильне документування такого діяння та проведення слідчих (розшукових) дій.

Думки провідних науковців сходяться на тому, що основоположними факторами процвітання корупції є соціальні умови, властиві для більшості країн із перехідною економікою, до яких належить і Україна. Кризовий стан, у якому перебуває суспільство, впливає на рівень корупції в країні. Гучно анонсовані реформи, які так і не знаходять свого втілення або проводяться непослідовно, впливають на те, що значна частина громадськості просто зневіряється у будь-яких позитивних зрушеннях як в апараті державного управління, так і в системі економічних і соціальних відносин всередині держави. Подібна ситуація є дестабілізуючою для загального стану психологічного спокою соціуму, унеможливує розвиток громадянського суспільства, яке є високоморальною та свідомою організацією суспільства.

Існує думка, що вся корупція ділиться на бізнес-корупцію і побутову. Бізнес-корупція «допомагає» робити бізнес, вона існує в США, ЄС і практично у всіх країнах світу. Різниця нашої бізнес-корупції та бізнес-корупції у США тільки в тому, що там вона, так би мовити, завуальована. Так, наприклад, для отримання потрібних дозволів або ліцензій, для виграшу в суді, для вирішення своїх

бізнес-питань бізнесмен у США чи ЄС платить за безготівковим розрахунком за послуги адвоката чи в консалтингову компанію мільйон або навіть кілька мільйонів. Всі розуміють, що це звичайний хабар, але роблять вигляд, ніби це просто плата за дорогу послугу. У цьому разі хабарники платять податки з хабарів, і всі задоволені. Саме цього хочуть США та ЄС від України: щоб бізнес хабарі давав, але красиво, так би, мовити по-європейськи. Проте такі хабарі завжди більші, ніж хабарі по-українськи [4, с. 58].

Що ж до побутової корупції, то це «хабарі», які дають дрібному працівникові або поліцейському, щоб прискорити власні питання. Для того, щоб побутову корупцію перемогти, необхідно робити зарплату дрібних держслужбовців реально великою, а ще додати великий соціальний пакет, який вони отримають, коли вийдуть на пенсію – тоді ні поліцейський, ні дрібний держчиновник не братимуть хабарів. Проте зараз, коли дрібні держслужбовці отримують досить низьку заробітну плату, складно від них вимагати, щоб вони добре виконували свої функціональні обов'язки [4, с. 27].

Упродовж травня – вересня 2018 р. в рамках проекту «Долучайся» Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) проводилося дослідження «Стан корупції в Україні», що реалізується в Україні за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). У дослідженні всього було опитано 10 169 респондентів, які проживають у 476 населених пунктах у всіх областях України та в місті Києві. Більше 41% респондентів КМІС визнали, що їхні сім'ї мали досвід корупції впродовж останніх 12 місяців: «Особисто з випадками корупції впродовж останніх 12 місяців стикалися 30,6% населення, і ще 10,9% відповіли, що вони особисто не стикалися, але члени їхньої сім'ї – так. Решта 53,1% вважають, що не стикалися з корупцією» [5].

Дослідники звертають увагу і на те, що 36,8% респондентів у 2018 р. стикалися з вимогою «хабара», звертаючись до державних установ. 14,6% пропонували хабар самі, а 17% опитаних українців використовували зв'язки для вирішення певних питань [5].

За оцінкою респондентів, лідерами у вимаганні «хабарів» є вищі навчальні заклади (стикалися з вимогою хабара 52,1% тих, хто контактував), судова система (хабар вимагали у 46,8%), органи, що надають дозволи (44,6%). Частка населення, яка декларує свою готовність відстоювати власні права перед чиновниками, становить 30,6%. У КМІС наголошують, що це найнижчий показник із 2007 р., відколи тривають спостереження [5].

Проте незначного підвищення позиції України у рейтингу, за словами експертів організації, вдалося досягнути за рахунок того, що у 2017 р. українські антикорупційні органи направили до суду перші кримінальні провадження щодо підозр осіб, винних у вчиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Також серед причин, які сприяли незначному покращенню позиції України у рейтингу, називають реформу ринку газу, роботу реєстру електронних декларацій, перший рік реформи державних закупівель і використання системи ProZorro. Крім того, експерти відзначили зниження рівня корупції в поліції та зменшення кількості випадків, коли бізнес змушений давати «хабарі» [6, с. 70].

Питання ефективного запобігання та протидії корупції є однією з найважливіших проблем, які намагається ви-

рішити сучасна Українська держава. На державному рівні для реалізації завдання з викорінення корупції зроблено чимало: прийнято нове антикорупційне законодавство та низку нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції; здійснюються наукові дослідження з питань запобігання корупції та боротьби з нею; формується публіцистика антикорупційного характеру. Та незважаючи на весь пройдений шлях, питання корупції залишається основною проблемою українського суспільства, оскільки державні органи влади мають репутацію найбільш корумпованих інституцій у будь-якій державі. Впливаючи на суспільну мораль і руйнуючи систему ціннісних орієнтирів, корупція перешкоджає цілісному формуванню ментальності нації. Більш того, давання «хабара», як приклад, сприймається громадянами ледь чи не як єдиний засіб досягнення своєї мети. Населення просто не бачить іншої можливості, як давати «хабарі», тому що в багатьох випадках людей ставлять в такі рамки і вимагають давати гроші, тобто брати участь у корупційних схемах. Тому в питанні боротьби з корупційними злочинами необхідно зважати на морально-ідеологічні аспекти подолання кризи. Можна погодитися з думкою науковця Е.С. Молдована, котрий пропонує прийняття та втілення в життя певної Концепції реалізації морально-ідеологічних антикорупційних заходів (далі – Концепція), яка може стати підґрунтям для формування морально-ідеологічного механізму боротьби з корупцією, визначить інструментарій протидії корупції шляхом зміцнення морального стану українського суспільства загалом і його окремих структур, національну ідею та загальнодержавну ідеологію духовного відродження і культурного збагачення народу, самоусвідомлення та консолідації нації [7]. Автор Концепції вбачає ефективну реалізацію її принципів через взаємодію владних інституцій, високий рівень усвідомлення службовцями відповідальності перед суспільством, цілеспрямованості інформаційних заходів на свідомість громадян, їх відповідності загальним принципам державної антикорупційної політики та заходам іншого характеру, спрямованим на запобігання та протидію корупції. Також у концепції визначено, що поточний і підсумковий двосторонній – державний і громадський – контроль є головним важелем успіху реалізації та дії запропонованої Концепції.

Успішна боротьба з корупцією неможлива без підтримки громадянського суспільства. Громадянське суспільство сьогодні відіграє особливу роль у процесі боротьби з корупцією, яка не завжди адекватно оцінюється багатьма впливовими політичними гравцями. Зважаючи на українські реалії, конструктивна співпраця політиків, урядовців і громадських активістів є не тільки передумовою успішної боротьби з корупцією в суспільстві, але й інструментом забезпечення спадковості антикорупційної політики в середньо та довгостроковій перспективі та незворотності відповідних змін.

Висновки. Ми вважаємо, що стратегічною метою України має бути формування нульової толерантності суспільства до корупції. Для цього необхідно змінити ідеологію та систему державного урядування таким чином, щоб для всіх громадян України бути чесними та моральними стало престижним, вигідним і безпечним – тільки в такому разі ми разом зможемо знизити значні статистичні показники корупції, які, на жаль, нині існують у нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Настюк В.Я., Белевцева В.В., Лемешко О.М. Корупція, відповідальність, компроміс: адміністративні та кримінально-правові аспекти : монографія. Харків : Право, 2010. 152 с.
2. Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Войтович О. Україна, Transparency International, Корупція, Боротьба з корупцією, Хабарництво. 2018.
4. Кримінологія : підручник / В.В. Голіна та ін. Харків : Право, 2014. 440 с.
5. Дослідження проведене Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) в рамках проекту «Долучайся». 2018.
6. Шостко О.Ю. Питання боротьби зі злочинністю. 2014. Вип. 28. С. 69–78.
7. Молдован Е.С. Напрямами запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект. С. 3–5. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf>.